

1. Zralá osobnost učitele jako předpoklad ke zdravému rozvoji žáků

Marcela Janíková

Prezentace vznikla v rámci projektu Zkvalitnění a Inovace Přípravy budoucích učitelů na MUNI (ZIP MUNI), reg. č. p.: CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_068/0016170.

Osobnost

Obr. 1: Novorozenec

Obr. 3: Tanečnice

Obr. 4: Model

Obr. 5: Houslistka

Obr. 2: Pouliční herci

Obr. 6: Důchodce

Osobnost

- Jedinečná, neopakovatelná, spojení fyzických a psychických vlastností jedince.
- Neexistují dva naprosto stejní jedinci. Člověk je *unikát*.
- Utváří se celý život – početím začíná a smrtí končí.
- Člověk se všemi jeho **psychickými** (duševní vlastnosti, povaha člověka), **biologickými** (tělesné – postava, rysy tváře, styl oblékání atd.) a **sociálními** (sociální role) znaky (člověk = biopsychosociální jednotka – jednotlivé složky od sebe nelze oddělit).
- Některé znaky osobnosti jsou vrozené, jiné se vytvářejí v průběhu života.

Skupinová práce – hra

Rozdělíme se náhodně do dvojic.

Každý z vás si vezme papír. Budete odpovídat na otázky týkající se vašeho protějšku (nevadí, že o sobě zatím nic nevíte):

1. Z jakého kraje pochází?
2. Kolik měří?
3. Jaké tři typické charakterové vlastnosti má?
4. Jaký sport dělá/dělal?
5. Jaký má temperament?

Až dopíšete, vzájemně si odpovědi ukažte a proberte, jak moc jste se správně trefili.

Potom si každý sám vezměte papír a popište, jaké pocity jste měli od zadání této činnosti až do jejího ukončení a kde se ve vás ty pocity vzaly – pište pravdivě, nebudete nikam odevzdávat.

Obr. 7: Figurky

Složky osobnosti

1. Motivace

- Z latinského *movere* – *hýbám, pohybuji*.
- Hybná složka naší osobnosti.
- Zahrnuje **vnitřní pohnutky chování** (motivy) a **vnější pobídky** (incentivy).
- Jakýsi motor a současně brzda osobnosti (typické otázky: *co člověk potřebuje, co ho zajímá, o co usiluje, ...*).
- Motivy:
  - **vrozené** – pudy (sebezáchovy, obživný, pohlavní, mateřský, ...) a biologické potřeby (základ lidské motivace),
  - **naučené** – psychosociální potřeby, zájmy, cíle, aspirace, hodnoty, ...

Obr. 8: Maslowova pyramida potřeb

Složky osobnosti

2. Schopnosti – výkonová složka osobnosti. Co člověk umí, co dovede.

- Schopnosti umožňují snadno a rychle si osvojit a poté kvalitně vykonávat příslušné činnosti. Vrozeným základem schopností jsou vlohy (dispozice).
- Stupně schopností:
  - snížené** schopnosti – podprůměrný výkon,
  - prosté** schopnosti – průměrný výkon,
  - nadání** – nadprůměrný výkon,
  - talent** – vynikající výkon,
  - genialita** – vrcholný výkon.

Složky osobnosti

– Druhy schopností:

A. **Intelektové** – rozumové, ovlivňují výkon v teoretických činnostech, např. verbální, numerické, percepční, prostorová představivost, ...

Inteligence = soubor obecných rozumových schopností. Vymezuje se jako schopnost učit se s porozuměním a následně naučené využívat.

Složky osobnosti

B. Senzomotorické – ovlivňují výkon v praktických, pohybových činnostech. V oblasti hrubé motoriky se projevují jako obratnost, v oblasti jemné motoriky jako zručnost.

C. Umělecké – uplatňují se v různých oblastech umění, jejich společným znakem je tvořivost – kreativita, např. hudební, výtvarné, literární, herecké.

Složky osobnosti

3. Charakter – mravní složka osobnosti, která vypovídá o tom, jaký člověk je (zjednodušeně řečeno dobrý, nebo špatný).

- Jde o soubor vlastností, které jsou **podmíněny převážně společensky**, na jejich utváření se podstatnou měrou podílejí vlivy prostředí, výchova a učení.
- Vlastnosti, v nichž se projevuje vztah člověka ke společnosti, k její morálce, vztah k lidem, k sobě samému, k práci a povinnostem obecně.
- Vývoj charakteru prochází dvěma stadii (podle J. Piageta):
  1. **heteronomní** – normy chování stanovuje jedinci někdo druhý (např. dítěti dospělý, dospívajícímu vrstevník),
  2. **autonomní** – normy chování si stanovuje jedinec sám, většinou v dospělosti.

Složky osobnosti

4. Temperament – dynamická složka osobnosti, která vypovídá o tom, jak člověk reaguje (pomalu vs. rychle, klidně vs. vzrušeně).

- Určuje průběh veškerého prožívání a chování člověka.
- Nejvíce se projevuje v **citech** (převládající nálada, míra citové vzrušivosti) a **motorice** (rychlost chůze a řeči, umírněnost či prudkost gest, ...).
- Teorie temperamentu podle Hippokrata:
  - Sangvinik* (krev) – optimista, veselý, hovorný, vyrovnaný, snadno se přizpůsobuje, v citech povrchní a nestálý.
  - Cholerik* (žluč) – organizátor, vytrvalý se spoustou energie, prudký, výbušný, netrpělivý, problémy se sebeovládáním.
  - Flegmatik* (hlen) – klidný, pomalý, trpělivý, navenek nevýrazný, schopen vykonávat monotónní činnosti, obtížně se přizpůsobuje.
  - Melancholik* (černá žluč) – pesimista, málo energie, snadná unavitelnost, duševní zranitelnost, city se tvoří pomalu, jsou hluboké a stálé.

Osobnost

- Osobnost je celistvý systém, který je velmi složitý.
- Rozdíly mezi lidmi:
  - a) individuální – jimi se liší jedinci navzájem,
  - b) typologické – těmi se od sebe liší skupiny lidí.
- Bylo vytvořeno mnoho teorií osobnosti – pokoušejí se vysvětlit podstatu a utváření osobnosti, její charakteristické vlastnosti.
- K označení vlastní osobnosti používáme osobní zájmeno *já* (latinsky *ego*, k pochopení významu slova *já* člověk dospívá postupně, většinou si ho začíná uvědomovat kolem 3 let věku). Jeho užívání je projevem sebeuvědomění a předpokladem seberegulace.

Sebepojetí – aneb co si myslím, kdo jsem?

– Sebepojetí = obraz sebe sama, představa o sobě.

Zdroj: Vlastní tvorba autora

– Vývoj sebepojetí:

Cca do 3 let	Člověk „nemá“ <i>já</i> .
Vstup do školy	Dítě je zaměřeno na <u>hru</u> , na volnou aktivitu, poznávání okolního světa. <i>Já = to, co mohu svobodně dělat.</i>
Školní věk	Dítě je směřováno k <u>výkonu</u> – ten určuje hodnotu naší osobnosti. <i>Já = to, co dovedu.</i>
Dospívání	Jedinec se soustředí na hledání vlastní identity (totožnosti), hledá své <u>místo mezi druhými</u> . <i>Já = to, čemu věřím.</i>
Dospělost	Ústředními tématy jsou <u>láska</u> – partnerská, rodičovská – a <u>práce</u> . <i>Já = to, co miluji a co poskytuji.</i>
Stáří	Je to období <u>retrospekce</u> , rekapitulace a hodnocení. <i>Já = to, co po mně zůstane.</i>

Individuální práce

— Napište si na papír:

1. Jak sami sebe vidíte vy – kdo podle vás jste?
2. Jak vás vidí rodiče?
3. Jak vás vidí partner/ka?
4. Jak vás vidí kolegové z VŠ?

Složky sebepojetí

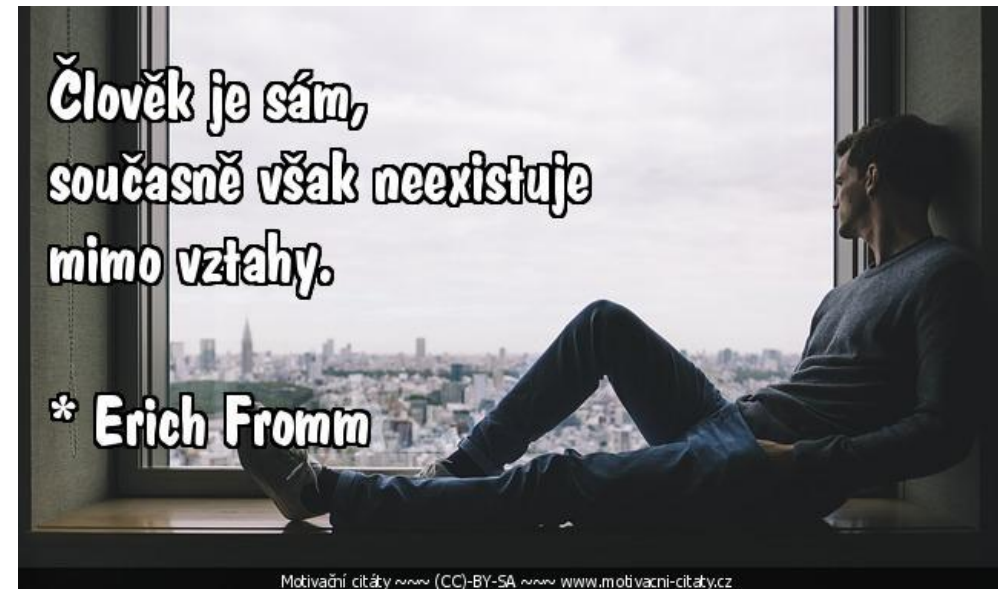
1. **Sebepoznání** (rozum) = vědění o sobě, znalost vlastních předností i slabých stránek, jakási osobní mapa. Vychází ze sebepozorování, ale i z informací, které se o sobě dozvídáme ze svého okolí.
2. **Sebehodnocení** (cit) = citový vztah k sobě samotnému, sebecit. Jeho důležitými složkami jsou sebeláska a sebeúcta. Porucha sebecitu – narcismus (erotické cítění k vlastní osobě). Sebecit závisí na poměru reálného já (jaký opravdu jsem) a ideálního já (jaký bych chtěl být). Další je prezentované já (co o sobě sděluji okolí svým chováním). Přes sebecit si vytváříme vztahy k druhým lidem.
3. **Seberealizace** (vůle) = představa o sobě v budoucnosti, soustava osobních plánů, směřování k ideálnímu já.

Sebepoznání

- Neznamená něco měnit, popírat, bojovat proti něčemu nebo dělat něco jinak.
- Pomáhá odhalit skutečnosti, kterých si obvykle nejsme vědomi, umožňuje nám spatřit sami sebe se vším, co k nám patří (občas je dobré něco na sobě změnit, změna však je možná ve chvíli, kdy víme, co na sobě chceme měnit – dokud neznáme svá omezení či problematické stránky, nemůžeme s nimi **vědomě** zacházet), můžeme na sebe pohlížet z více perspektiv, uvědomíme si nové informace o sobě, ale i svůj jedinečný způsob vnímání světa kolem.
- K úplnému sebepoznání není možné nikdy dospět – vše se vyvíjí, mění, a tak se měníme i my (dospějeme k současnému pohledu na sebe, něco je pro nás charakteristické v tomto okamžiku, za 10 let to tak nemusí být).

Obr. 9: Sebepoznání

Činitelé podílející se na utváření osobnosti

- a) **Vnitřní biologické podmínky** (dědičné): je to dědictví po předchozích generacích a vlivy, které působily na vývoj dítěte v těhotenství, během porodu a těsně po porodu.
- b) **Vlivy prostředí** (sociální a materiální prostředí): důležitější je sociální prostředí, ve kterém člověk vyrůstá (rodina, škola, ...). Materiální prostředí znamená kvalitu životního prostředí.
- c) **Vlastní činnost člověka**: jsou to především hra, učení a práce – a také zájmová činnost. Při činnostech člověk získává nové poznatky, dovednosti, rozvíjí své psychické vlastnosti, utváří si nové vztahy k lidem, věcem, poznává nové souvislosti.

Nezáměrné utváření pohledu na sebe

Zdroj: Vlastní tvorba autora

2–4 roky	<p>Pohled na sebe sama tvoří fakta týkající se našeho vzhledu.</p> <p>Sebeobraz do značné míry koresponduje s pohledem rodičů či nejbližších osob.</p>
5–7 let	<p>Dítě se pokouší udržet pozitivní sebeobraz (často se srovnává s tím, jak na tom bylo, když bylo „malé“).</p> <p>Děti si více všímají toho, jak je vidí druzí lidé, hlavní vliv na utváření pohledu na sebe mají stále rodiče a nejbližší osoby.</p>
8–11 let	<p>Na utváření pohledu na sebe sama má vliv více faktorů: 1. sociální srovnání (často s vrstevníky), 2. zrcadlení (dítě si všímá, jako ho vidí lidé v jeho okolí, své vnímání pak upravuje podle těchto předpokládaných pohledů druhých), 3. orientace na různé vzory a ideály a jejich napodobování.</p>
12–15 let	<p>Pubescent / mladý adolescent se začíná jinak projevovat v kontaktu s rodiči, jinak s kamarády a jinak např. ve škole. Dospívající poprvé záměrně hledá sám sebe, usiluje o větší sebepoznání a porozumění sobě a zkouší si různé role.</p> <p>Zajímá ho, jak ho vidí ostatní, často pak převrací svůj (i tak nestabilní) sebeobraz podle jediného názoru druhé osoby.</p>
Adolescence a dospělost	<p>Završuje se celý proces nezáměrného sebepoznávání. Jedinec obvykle začne vnímat sám sebe celistvěji. Propojí své protikladné vlastnosti, charakteristiky, schopnosti, sociální role i různorodé chování do jediného uceleného sebesystému.</p> <p>V průběhu života vlivem nových situací svůj sebeobraz zpřesňuje a doplňuje.</p>

K čemu mi bude vědět něco o sebepoznání?

- Lidé často tíhnou ke zjednodušeným názorům: o sobě, o druhých, o dění kolem sebe = je to logické.
- Záplava informací kolem nás = nutnost tyto informace „ořezat“, začlenit je do určitých (svých) schémat, kategorií (např. vidíme židli).
- Stejně tak schematické a stereotypní je vnímání lidí kolem nás, dáváme jim „nálepky“ (např. sportovec, snílek, uplakánek, citlivka, tvrdák, mluvka, ...) – vystihují však obvykle jen několik charakteristik.
- Často i sami sebe posuzujeme podle několika charakteristik = je těžké najít něco, čím vynikáme. Popíráme tak svou jedinečnost. Vždycky najdu někoho, kdo je „lepší“ než já.

Skupinová práce

Obr. 10: Ilustrační foto

- Utvoříme skupiny. Každá skupina prodiskutuje „nálepky“, které byly jejím členům dány nebo které oni rádi někomu dávají. Vyberte tři podle svého kritéria (nejvíce užívané, kuriózní, ...) a prodiskutujte si, jakého člověka si pod touto „nálepkou“ představujete, a to v rovině fyzické, psychické a sociální.

Zralá osobnost (učitele)

- Zralost v protikladu k nezralosti, nevyspělosti, infantilnosti je charakterizována jednáním a chováním nejen „rozumným“, ale také samostatným, iniciativním, vytrvalým překonáváním překážek i sebeovládáním, tím, že jedinec nečeká a nespolehá na rozhodnutí druhého, nepřenáší na něj odpovědnost, nepodléhá okamžitým vlivům zvenčí.

(Čáp, 1980, s. 325)

Obr. 11: Význam osobnosti učitele

Zralá osobnost – vyrovnaná osobnost

- Sebepoznání, sebehodnocení, seberealizace, sebeúcta, sebedůvěra, sebejistota, ...
- Náhled, asertivita, ...

Obr. 12: Vyrovnaná osobnost učitele

Děkuji za pozornost.

Obr. 13: Osobnostní rozvoj

Použitá literatura

- ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1980.

Zdroje obrázků

Obr. 1: Novorozenec. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://mamci.cz/proc-se-kontroluji-kycle/>

Obr. 2: Pouliční herci. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://nybookeditors.com/2015/11/character-development-how-to-create-a-consistent-voice/>

Obr. 3: Tanečnice. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://www.theateraanhelvrijthof.nl/en/performances/dance/the-gaia-solos-4-luke-jerram-marjolein-vogels>

Obr. 4: Model. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://www.wallpaperflare.com/brazil-campo-mourao-strong-man-respecting-contemplating-wallpaper-endef>

Obr. 5: Houslistka. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://pixnio.com/media/cafeteria-concert-violin-musician-pretty-girl>

Obr. 6: Důchodce. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/iuc3E/napad-roku-vymenny-pobyt-do-ciziny-pro-duchodce>

Obr. 7: Figurky. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://ipure.cz/archiv/magazin/etika-chovani-na-socialnich-sitich/>

Obr. 8: Maslowova pyramida potřeb. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/ctyri-temperamenty-u-deti>

Obr. 9: Sebepoznání. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://poradci-sobe.cz/hypoteky/prumerna-cena-bytu-v-listopadu-mirne-klesla-blizi-se-zmena-trendu/>

Obr. 10: Ilustrační foto. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/Logo_spolku_TOP_tým.png

Obr. 11: Význam osobnosti učitele. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://www.darkydejdar.cz/darky-pro/hrnek-pro-ucitele/>

Obr. 12: Vyrovnaná osobnost učitele. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/eduin-posila-darek-ke-dni-ucitelu-se-vzkazem-ucitele-vazime-si-vas/>

Obr. 13: Osobnostní rozvoj. [Cit. 7.12.2023]. Dostupné z: <https://jarkamatuskova.cz/je-osobni-rozvoj-jako-hrozba-a-proc-o-nej-nikdo-nema-zajem/>

Tato prezentace k předmětu **Osobnostně sociální rozvoj**, jejíž autorkou je **doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.** a která je dostupná z: **Databáze výstupů projektů OP VVV**, (<https://database.opvvv.msmt.cz>), lze užít v souladu s licenčními podmínkami **Creative Commons BY-SA 4.0 International** (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>)

